

Webinar-i për platformën iMonitor

Moduli 1.1 – Çfarë është korrupsioni dhe cilët janë indikatorët e riskut në prokurimin publik

Transkript

Mirë se vini! Ky është webinar-i për Modulin 1.1 i paketës së trajnimit për platformën iMonitor. Titulli i trajnimit është “Çfarë është korrupsioni dhe cilët janë indikatorët e riskut në prokurimin publik”. Ky është i pari nga katër module të ndryshme. Këtë mund ta konsideroni si modul hyrës, ku hedhim bazat për një analizë më të thelluar dhe për aktivitetet e monitorimit që do të zhvillojmë më vonë.

I. Çfarë është korrupsioni në prokurimin publik?

Pra, elementi i parë, hapi i parë në këtë modul është të kuptojmë se çfarë është prokurimi publik dhe në çfarë formash shfaqet korrupsioni në këtë fushë specifike. Së pari, prokurimi publik është procesi përmes të cilit qeveritë blejnë mallra, punime dhe shërbime nga furnitorët, zakonisht nga sektori privat, por jo gjithmonë. Për shembull, ndonjëherë ka edhe ndërmarrje energjetike në pronësi shtetërore. Pra, në këtë kuptim ekziston një marrëdhënie formale blerës–furnitor, por të dyja palët e procesit të kontraktimit janë të lidhura me qeverinë.

Tani, këto procese dhe kontratat që rezultojnë prej tyre rregullohen me ligj dhe baza ligjore është kryesisht homogjene dhe e harmonizuar mes vendeve të BE-së. Kjo vlen veçanërisht për kontratat me vlerë të lartë, për të cilat ka direktiva të BE-së, por edhe për kontrata që janë nën këto vlera të larta të BE-së, pra edhe nën këto pragje, ka një shkallë relativisht të madhe harmonizimi.

Tani, në përgjithësi procesi i prokurimit mund të ndahet në katër faza ose etapa të ndryshme. Këto faza janë: Planifikimi dhe Shpallja e Tenderit, Përzgjedhja e Kontraktorëve dhe Dorëzimi i Ofertave, Vlerësimi dhe Shpallja e Fituesit dhe, në fund, Menaxhimi i Kontratës. Secila prej këtyre fazave përfshin një sërë detyrash ose nënaktivitetesh. Faza e planifikimit dhe shpalljes së tenderit është momenti kur blerësi përgatit të gjithë procesin; zakonisht blerësi harton një plan prokurimi që përfshin planifikimin e aktivitetëve të prokurimit për një periudhë të caktuar, për shembull për një vit financiar.

Më pas, duke ndjekur këtë plan – pak a shumë, se sigurisht që në këtë fazë mund të ketë edhe devijime – shpallen tenderat, ose duke i publikuar në një faqe publike ku mund të lexohen nga kushdo, ose duke ua dërguar ofertuesve të caktuar që ftohen të marrin pjesë. Kjo shpesh quhet edhe “Kërkesë për propozime”.

Pas kësaj, kur blerësi filloi të angazhohet me tregun, kalojmë në fazën e përzgjedhjes dhe dorëzimit të ofertave. Pra, kjo është faza kur paraqiten propozimet/ofertat. Pra, ofertuesit ia paraqesin propozimin blerësit dhe më pas blerësi mund të përzgjedhë disa prej këtyre propozimeve – ndonjëherë procesi i prokurimit zhvillohet në dy faza: fillimisht bëhet një thirrje për shprehje interesi dhe më pas blerësi përzgjedh disa prej ofertuesve të interesuar për fazën e dytë. Kjo nuk ndodh domosdoshmërisht gjithmonë, por ndodh shpesh, sidomos për projekte më të mëdha dhe më komplekse. Kur nuk bëhet një përzgjedhje fillestare, bëhet një thirrje e hapur dhe paraqiten propozimet. Pra, kushdo mund të paraqesë ofertë, pa u bërë fillimisht një përzgjedhje paraprake (*shortlist*). Në çdo rast, në fund të këtij procesi dorëzohen propozimet dhe blerësi i hap këto propozime teknike dhe financiare.

Pra, në pjesën teknike të ofertës, ofertuesi përfshin elementë që tregojnë se si ka ndër mend ta ndërtojë rrugën. Ndërsa pjesa financiare përfshin një detajim të kostove dhe buxhetit. Më pas, kalojmë në fazën e Vlerësimit të Ofertave dhe Shpalljen e Fituesit. Kjo është faza ku vlerësohet nëse ofertat e paraqitura dhe ofertuesit i plotësojnë kushtet për t'u kualifikuar si pjesëmarrës në tender (*eligibility*). Pra, nëse i plotësojnë apo jo kërkesat minimale. Prokurimi publik shpesh është kompleks. Pra, janë vetëm ofertuesit që vërtetojnë se kanë përvojën, aftësitë, kapacitetet dhe specifikimet teknike të nevojshme ata mund të merren në konsideratë për një tender të caktuar. Pastaj, pasi të jetë vlerësuar nëse i përmbushin apo jo kushtet për të marrë pjesë në tender, bëhet vlerësimi i ofertave dhe ofertuesve të pranuar.

Pra, këtu, ofertat dhe ofertuesit vlerësohen me pikë nga i pari tek i fundit, ku ofertuesi që merr më shumë pikë shpallet fitues. Vlerësimi me pikë mund të bëhet ose duke marrë për bazë vetëm çmimin, ose çmimin plus disa kriterë cilësie. Dhe në fund, pasi të zgjidhet oferta fituese, nënshkruhet kontrata dhe kalojmë te Menaxhimi i Kontratës, kur bëhet zbatimi i kontratës.

Ndonjëherë mund të bëhet edhe një negociim i kontratës. Pra, kontrata mund të devijojë deri diku nga oferta e paraqitur. Ose ndoshta kontrata fillestare mund të ketë qenë identike me ofertën e paraqitur, por gjatë zbatimit ndodhin ngjarje të papritura — për shembull, mund të ndodhë që të bjerë shumë shi dhe makinëritë mund të mos punojnë dot në shtratin e rrugës. Kështu që afatet duhet të rishikohen/ndryshohen.

Tani, kjo është një fushë shumë specifike e aktivitetit qeveritar, një ndërveprim midis aktorëve publikë dhe privatë. Prandaj edhe korrupsioni është kaq specifik. Pra, në prokurimin publik, korrupsioni ka një qëllim të veçantë. Aktorët e përfshirë në korrupsion kanë një qëllim të veçantë. Ata duan që ta çojnë kontratën publike tek ofertuesi që duan të favorizojnë, duke luajtur sipas rregullave, të paktën formalisht ose në dukje, si dhe pa u diktuar. Po si e bëjnë këtë? E para dhe kryesorja, duhet të shmangin konkurrencën e hapur dhe të ndershme.

Kjo do të thotë që ofertuesi i favorizuar duhet të ketë një pozicion avantazhues në konkurrencë krahasuar me ofertuesit e tjerë jo të favorizuar ose pa lidhje me qeverinë. Kjo mund të bëhet ose duke blerë nga një ofertues i vetëm, pa asnjë lloj arsytimi apo justifikimi, pra duke shmangur konkurrencën e hapur dhe duke e nënshkruar kontratën direkt pa një arsytim të mjaftueshëm. Por ka edhe disa teknika të tjera që do t'i prezantojmë për pak.

Tani, shmangia e konkurrencës duhet, por nuk mjafton që të themi se kemi të bëjmë me korrupsion. Dhe kjo vjen thjesht ngaqë konkurrenca mund të jetë e kufizuar për çfarëdolloj arsyes që nuk kanë lidhje me korrupsionin. Pra, për të folur për korrupsion, duhet gjithashtu të kemi një qëllim të veçantë, kur favorizimi qëndron pas konkurrencës së kufizuar.

Pra, blerja e vetme e paarsyeshme ndodh pikërisht për arsye të dhënies së një avantazhi një ofertuesi të caktuar në raport me të tjerët. Dhe favorizimi mund të ndodhë gjithashtu përmes përshtatjes së specifikimeve, ndarjes së informacionit të brendshëm, etj. Tani, ky është një përkufizim që përdoret nga aktorë ndërkombëtarë të mëdhenj, si Banka Botërore, në nivel global. Por gjithashtu, ky është një përkufizim që pasqyron, shumë pëlqen ose reflekton atë që njerëzit e zakonshëm kuptojnë me korrupsion në prokurim.

Tani, këto lloj transaksionesh dhe veprimesh korruptive kanë patjetër një aspekt personal dhe partikularist, apo jo? Pra, ky është kryetari i bashkisë dhe kushëriri i kryetarit që drejtojnë furnizuesin, ofertuesin. Pra, gjithmonë ka një shkelje të trajtimit të barabartë të të gjithëve.

Zakonisht përfshihen shuma të mëdha dhe “rregullimi” i prokurimit sipas interesave, kështu që korrupsioni në prokurim së shpejti institucionalizohet. Kjo do të thotë se korrupsioni ndodh përsëri e përsëri.

Dhe kjo gjithashtu do të thotë se aktorët që udhëheqin skemat korruptive në prokurim janë zakonisht aktorë të nivelit të lartë. Pra, edhe në nivel lokal, kryetari i bashkisë mund të jetë i përfshirë, një nga biznesmenët më të pasur lokalë. Por edhe në nivel kombëtar, mund të mendojmë për një ministër ose kryeministër dhe anëtarët e familjes së tij/saj. Dhe në thelb, këta njerëz të nivelit të lartë, me burime të bollshme dhe zakonisht me arsim të lartë, udhëheqin skema korruptive. Kjo gjithashtu na tregon shumë rreth kompleksitetit dhe sofistikimit të skemave të korrupsionit.

Tani, duke u kthyer te katër fazat, duke u rikthyer te përkufizimi, çfarë forme merr korrupsioni në prokurimin publik? Korrupsioni dhe skemat ose strategjitë korruptive përshtaten dhe janë specifike për atë aspekt të veçantë të prokurimit që është i korruptuar.

Pra, nëse një grup korruptiv mund të korruptojë ose të ndikojë në fazën e përzgjedhjes, nuk ka kuptim të korruptohet menaxhimi i kontratës, sepse karakteristikat korruptive, marrëveshja, janë vendosur tashmë. Janë vendosur që në kontratë. Pse të devijosh prej saj, apo jo? Pra, në thelb, këto strategji, ajo që po them është se këto strategji mund të zëvendësojnë njëra-tjetrën.

Nëse një strategji korrupsioni në një fazë nuk funksionoi, ndoshta një strategji tjetër do të funksionojë në një fazë tjetër. Pra, nëse gjejmë prova për një skemë korruptive, zakonisht kjo është e mjaftueshme për të thënë se i gjithë procesi është korruptiv.

Në rregull, disa shembuj të cilëve do t'i rikthehem kur të flas për të dhëna dhe tregues.

Periudha e shkurtër e shpalljes: Ndonjëherë blerësi ka nevojë të prokurojë produkte të mëdha, ndoshta një rrugë të madhe, një urë ose një tunel. Pra, kjo do të thotë se rregullat kombëtare detyrojnë blerësin ta shpallë tenderin në mënyrë të hapur. Epo, kjo nuk është

shumë e përshtatshme sepse atëherë firmat e palidhura me tenderuesin dhe që presupozohet të jenë më produktive, mund të konkurrojnë, dhe kjo do të thoshte se firma e lidhur nuk do të merrte kontratën.

Atëherë, ku qëndron hilja? Hilja është që ta nxjerrësh shpalljen për një kohë shumë të shkurtër. E shpall të premtën pasdite, afati është të hënën në mëngjes, dhe specifikimet kërkojnë të gjitha llojet e vulave dhe dokumenteve zyrtare që nuk mund të merren pa shkuar në një zyrë publike. Ne e dimë që në shumicën e vendeve, e premtja pasdite nuk është koha më e mirë për burokracinë e administratës publike. Pra, në thelb, nuk keni asnjë shans të përgatitni një ofertë kuptimplotë dhe të saktë, përveçse – dhe këtu hyjnë lidhjet – blerësi i lidhur me një ofertues të veçantë ka ndarë tashmë me të informacionin mbi kushtet e tenderit. Pra, ofertuesi i lidhur mund të fillojë më herët për të përgatitur ofertën, për të mbledhur ato vula, etj.

Pra, edhe pse periudha zyrtare e shpalljes është e shkurtër për të gjitha kompanitë e palidhura me tenderuesin, kjo periudhë i bie të ketë qenë në fakt shumë e gjatë për ofertuesin e lidhur, për shkak të informacionit të brendshëm që i është dhënë atij më parë.

Shmangia e publikimit të thirrjes për tender është një tjetër skemë e shpeshtë korruptive në fazën e shpalljes. Dhe këtu, në thelb, nëse ofertuesit nuk vihen në dijeni për mundësinë, ngaqë thirrja për ofertë nuk shpallet gjerësisht, atëherë ofertë paraqet vetëm ofertuesi me lidhje që e merr informacionin direkt nga blerësi i korruptuar.

Përzgjedhja dhe dorëzimi: Këtu mund të kemi specifikime të anshme të produktit. Shkruani, për shembull, se dëshironi vërtet të blini këtë produkt që mund ta sigurojë vetëm një kompani, duke përjashtuar në mënyrë të padrejtë produktet konkurruese që mund të përmbushin të njëjtën nevojë, por që nuk ofrohen nga ofertuesi i lidhur.

Vlerësimi dhe dhënia e kontratës: Blerësi mund të japë pikë ofertuesve në mënyrë të padrejtë, duke favorizuar ofertuesin e lidhur mbi të tjerët, ose t'ia japë kontratën një kompanie fasadë që më pas e nënkontraktton pjesën më të madhe të punës, por merr 5%, 10%, 30% të fitimit korruptiv.

Së fundi, Menaxhimi i kontratës: Zakonisht pranimi i punës nën standard është diçka që ndodh. Kontrata duket perfekte, çmimet duken perfekte, por në të vërtetë ajo që përfundon duke u dorëzuar është nën standard. Ramë dakord për 10 cm themel betoni. Këtu janë vetëm pesë. Janë në themele. Puna është që për një vit, kësaj nuk do ia verë veshin kush. Dhe më pas cilësia do të vuajë disa vjet më vonë kur ndërtimi nuk do të përballojë një tërmet, nuk do të përballojë një shi të rëndë. Deri atëherë, kompania korruptive do të ketë ikur.

Pra, këto janë disa shembuj, dhe e theksoj këtë, që këto janë vetëm shembuj. Krijimtaria në këtë drejtim, fatkeqësisht, është mjaft e pakufizuar. Disa prej këtyre do të jemi në gjendje t'i matim me të dhëna dhe tregues. Për disa prej këtyre do të na duhet të kemi monitorues civilë që të shkojnë në vend dhe të kontrollojnë çfarë po ndodh.

II. Të dhëna për vlerësimin e riskut të korrupsionit

Pra, çfarë lloj të dhënash kemi ose mund të përdorim për vlerësimin e riskut të korrupsionit në prokurimin publik? Të dhëna në nivel mikro, ku tenderët dhe kontratat individuale janë njësitë e vëzhgimit. Këto janë rreshtat në tabelën tonë Excel. Pra, këto janë të dhënat, të cilat mund të kenë cilësi më të lartë ose më të ulët sipas disa dimensioneve.

Dimensioni i parë është shtrirja e të dhënave. Ne duam një grup të dhënash që përfshin të gjitha ose pothuajse të gjitha transaksionet në fushën e prokurimit publik. Pra, nuk duam që disa kontrata të mos jenë shpallur kurrë, të mos jenë publikuar kurrë dhe pastaj ato të përbëjnë një pjesë të madhe të shpenzimeve totale.

Thellësia: Pra, sapo një rekord të jetë në bazën e të dhënave apo një kontratë të jetë në bazën tonë të të dhënave, ne duam të dimë disa gjëra rreth kësaj kontrate. Pra, mund të mendoni për skemat që përmenda, si periudha e shkurtër e shpalljes. Na duhen datat për atë, apo jo? Pra, për ta identifikuar atë skemë, duhet të dimë kur është publikuar thirrja për tender, kur është periudha e dorëzimit, datat e sakta, në mënyrë të saktë, që të mund të llogarisim periudhën e shpalljes. Pra, duam shumë kolona, nëse doni, në tabelën tonë imagjinare Excel.

Dhe më pas duam gjithashtu që këto të dhëna të jenë të sakta. Pra, regjistrimet dhe vlerat në bazën tonë të të dhënave duhet të pasqyrojnë sjelljet aktuale, duhet të pasqyrojnë informacionin zyrtar të detyrueshëm ligjërish. Vlerat e kontratës në kontratën e nënshkruar duhet të jenë të njëjta me vlerën e kontratës të publikuar në faqen e internetit të qeverisë.

Më tej, duam që këto të dhëna, sado të sofistikuara qofshin, të jenë të aksesueshme. Pra, duam të jemi në gjendje t'i marrim këto të dhëna relativisht lehtë, shpejt, në kohë, dhe pa gabime. Pra, API-t – ndërfaqet e programimit të aplikacioneve – janë shumë të preferuara këtu. Pra, lidhja e drejtpërdrejtë, hyrja direkte në bazën e të dhënave të prokurimit publik.

Dhe në fund, interoperabiliteti: Thjesht e përmend këtë, që të dhënat e prokurimit publik janë shumë më të vlefshme nëse mund t'i lidhni me grupe të tjera të dhënash, si të dhënat e kompanive. Ne nuk do ta mbulojmë këtë në detaje, por është e rëndësishme që të gjithë të kenë një perspektivë më të gjerë mbi përdorimet e këtij lloji të dhënash.

Pra, shumë shpejt, vendet ndryshojnë gjerësisht sa i përket pragjeve të raportimit. Pra, këto janë vlerat minimale të kontratave mbi të cilat një kontratë duhet të publikohet në një portal qendror kombëtar të prokurimit publik.

Pra, këtu shtrirja, ose mbulimi i grupit të të dhënave, është shumë i ndryshëm. Në shumë vende, si Gjermania, Holanda ose Austria – këto janë të dhëna nga viti 2018 – në këto vende, shumë kontrata me vlerë relativisht të lartë, pra nën 130,000 euro, nuk publikohen në mënyrë transparente.

Dhe pastaj, duke kaluar në anën e majtë të kësaj renditjeje imagjinare, keni vende si Belgjika, Gjeorgjia, Armenia, ku pragjet e raportimit janë shumë të ulëta. Pra, në thelb, pothuajse gjithçka që prokurohet duhet të publikohet në një faqe publike interneti.

Disa elementë të thellësisë së të dhënave. Do t'i rikthehemi kësaj pike prapë. Pra, nuk do të hyj në shumë detaje, por në thelb një grup i gjerë variablash është i dobishëm për vlerësimin e rrezikut të korrupsionit.

Saktësia e të dhënave: Një aspekt i saktësisë së të dhënave është informacioni i munguar. Pra, sa përqind e fushave të detyrueshme, d.m.th. informacionit ligjërish të kërkuar për t'u publikuar, mungon? Është test shumë i thjeshtë: a është bosh një fushë e caktuar, apo jo? Pra, duhet vlera e kontratës: a ka regjistri publik një numër që tregon vlerën e kontratës, apo jo? Dhe këtu janë përqindjet, ato që mungojnë sipas vendit. Mesatarja e BE-së është 7%, pra jo shumë e lartë, por ka një ndryshim të konsiderueshëm, dhe kjo ka ndryshuar mjaft gjatë pesë viteve të fundit.

Disponueshmëria e të dhënave: Do ta kaloj këtë pjesë sepse do të përdorim të dhënat e Open Tender, të cilat janë ndërtuar për akses të lehtë. Por të dhënat burimore janë relativisht të vështira për t'u aksesuar në shumë vende. Dhe kjo është thjesht për t'ju dhënë kontekst. Pra, partneri i iMonitor, Instituti për Transparencë Qeveritare, ka të dhëna përtej BE-së. Pra, kjo mbulon më shumë se 50 vende dhe më shumë se 130,000,000 kontrata në një konfigurim të ngjashëm. Pra, në thelb, qasja jonë, besojmë, mund të zbatohet për vende të tjera evropiane e madje edhe jashtë Evropës.

III. Matja e rreziqeve të korrupsionit

Matja e rrezikut të korrupsionit është pjesa përfundimtare e këtij moduli konceptual. Pra, këtu është vendi ku ne bashkojmë kuptimin tonë konceptual të mënyrës se si ndodh korrupsioni në prokurimin publik dhe të dhënat që mund të përdorim për të matur disa nga këto skema korruptive.

Pra, nëse hyjmë në detajet e transaksioneve të prokurimit, kemi autoritetin kontraktues ose blerës, furnitorin, dhe kontratën. Po ta thjeshtojmë, d.m.th., këto janë. Pra, ky është pak a shumë prokurimi publik në thelb.

Tani, nëse në prokurim ka korrupsion, ka lidhje personale, lidhje të caktuara, apo jo? Kështu që as me gjykatë nuk e marrim dot si duhet atë për të cilën është lidhur kontrata. Për këtë, na duhet të vërtetojmë lidhjet personale. Pra, në prokurimin publik na duhen katër elementët kryesore të një kontrate të korruptuar, elementi pjesërisht formal dhe elementi pjesërisht informal.

Pra, e mira e kësaj skeme të thjeshtë është se mund të kemi indikatorë rrisht për të monitoruar aktivitetet, sjelljet dhe strategjitë e korrupsionit në secilën nga këto katër fusha. Pra, mund të kemi indikatorë rrisht që vlerësojnë nëse në tenderim ka njëanshmëri. I përmenda disa prej këtyre indikatorëve. Mund të kemi indikatorë rrisht për furnitorët, si për shembull për kompanitë fasadë (shell companies). E thamë edhe këtë. Mund të kemi indikatorë rrisht nga ana e blerësit, nga ana e organit kontraktues, dhe gjithashtu indikatorë të lidhjeve personale ose politike duke u përpjekur të kapin këto lidhje midis blerësit dhe furnizuesit. Këto shpesh quhen edhe konflikt interesi. Pra, në thelb, ajo që po them këtu

është se, bazuar në këtë strukturë të marrëveshjeve korruptive në prokurim, ne kemi indikatorë të ndryshëm dhe mund t'i ndërtojmë pavarësisht nga njëri-tjetri, dhe gjithashtu mund t'i bashkojmë së bashku, dhe kjo është diçka që do t'ju tregoj për pak.

Pra, një nga treguesit më të thjeshtë të riskut të korrupsionit në prokurimin publik është kur merrni një treg konkurrues, d.m.th. një treg ku dimë që ka shumë ofertues potencialë, por në tender paraqitet merr vetëm një ofertë, dhe kjo është e dyshimtë. Dhe kjo është në përputhje me përkufizimin tonë të korrupsionit, sepse shmangia e konkurrencës është një kusht i nevojshëm për të folur për korrupsion në prokurimin publik. Pra, kur ka padyshim mundësi për konkurrencë, sepse ka kompani të tjera në treg, por vetëm një kompani paraqet ofertë, vetëm një kompani dorëzon ofertë për tenderin, atëherë kjo është diçka që përbën një rrezik të veçantë, dhe ky është një indikator kryesor i riskut të korrupsionit. Kjo është si njësi matjeje për tenderat me një ofertë të vetme për rajonet evropiane duke përdorur të dhënat e Tenders Electronic Daily, që është e krahasueshme në të gjithë Evropën. Dhe mund të shihni ngjyrat më të errëta në Evropën Lindore dhe disa pjesë të Italisë dhe Spanjës ku ofertat e vetme janë relativisht të larta, në disa raste mbi 40%, mbi 30%.

Pra, në thelb, një në dy apo tre tendera në një treg konkurrues është tender me një ofertë të vetme. Kjo është e dyshimtë. Pse nuk mund të krijonin këta blerës konkurrencë kuptimplotë për mallra dhe shërbime standarde, kur dimë që ka kompani në ato tregje? Pra, duke forcuar kuptimin tonë se oferta e vetme është diçka që lidhet me korrupsionin, mund të shikojmë gjithashtu mesataret në nivel vendi, dhe kjo është norma kryesisht për vendet evropiane dhe disa vende jo-evropiane. Pra, norma e tenderave me një ofertë të vetme në tregje konkurruese është në boshtin y, dhe kemi gjithashtu boshtin horizontal x ku kemi Indikatorin e Kontrollit të Korrupsionit të Eorldëide Governance Indicator, që është një indikator i bazuar në perceptim, por është relativisht i mirë për të diferencuar vendet me korrupsion të lartë dhe të ulët. Pra, nëse shikoni këto dy tregues, shihni se janë mjaft të afërt, kështu që raporti është 0.45.

Pra, në thelb, kur keni një vend që perceptohet se e kontrollon mirë korrupsionin, si Suedia ose Danimarka, në cepin e poshtëm djathtas, norma e tenderave me një ofertë të vetme është shumë e ulët. Nëse kaloni në anën e majtë, vendet që perceptohen se nuk e kontrollojnë edhe aq mirë korrupsionin, si Bullgaria, Greqia, Italia, Hungaria, shihni se këto vende kanë një normë relativisht të lartë të tenderave me oferta të vetme.

Tani, ajo që është shumë e rëndësishme është se një tregues i vetëm, çdo tregues i vetëm, mund të jetë i pasaktë, sepse skemat janë të ndryshme. Unë theksova vetëm disa, dhe ka shumë më tepër skema korrupsioni që mund të duam të masim përmes treguesve. Dhe gjithashtu kemi një problem, atë që e quajmë "pozitivja e rreme". Pra, treguesi sinjalizon korrupsion, por në të vërtetë ka një shpjegim jokorruptiv për të.

Pra, për shkak të ofertave të vetme, risku mund të na dalë më i lartë sesa është në të vërtetë, pra të jetë një sinjal pozitiv i rremë, kur thjesht mund të mos ketë pasur mjaftueshëm kompani, kur kërkesa mund të ketë qenë shumë specifike, ose kur ka pasur një rritje të papritur të shpenzimeve qeveritare, kështu që papritur kërkohej shumë furnizim dhe tregu thjesht nuk mund ta përthithte, sepse ky është numri i njerëzve që mund të ndërtojnë një autostradë në këtë vend, dhe papritur duhet të ndërtohen shumë autostrada.

Për shkak të ofertave të vetme, mundet edhe që risku të na dalë më i ulët sesa është në të vërtetë, pra të na dalë një tregues negativ i rremë. Pra, kur kompanitë bashkëpunojnë, dmth një firmë korruptive paguan ose kërkon nga disa kompani të tjera të paraqesin oferta humbëse, atëherë nuk kemi ofertë të vetme, por de facto nuk kishte konkurrencë. Pra, në çdo rast, pozitive të rreme, negative të rreme, kemi një lloj paragjykimi matës, kështu që oferta e vetme vetë nuk është mjaftueshëm e besueshme.

Pra, cila është zgjidhja? Mund të kombinojmë tregues që tregojnë të njëjtën strategji korruptive, por nga kënde të ndryshme. Një shembull është mospublikimi i thirrjes për tender. Kjo ishte një nga skemat, dhe rezultati i kësaj skeme është t'i japë avantazh konkurrues firmës së favorizuar.

Si duket kjo në praktikë? Si mund t'i kombinojmë flamujt e kuq të ndryshëm? Mund të shohim, për shembull, nëse thirrja për tender është shpallur në portalin kombëtar të prokurimeve. Ky është një shembull nga Meksika. Në anën e majtë janë kontratat me shpallje – Po – dhe në anën e djathtë kontratat pa shpallje – Jo.

Dhe pastaj shihni që norma e ofertimit të vetëm ndryshon në mënyrë dramatike. Pra, afërsisht 20% kur ka shpallje, dhe pak mbi 50% kur nuk ka shpallje. Kështu që ajo që kemi është një kombinim i qëllimit, procesit, zgjedhjes – me apo pa shpallje – me rezultatin, që i korrespondon një skenari jokonkurrues me risk të lartë korrupsioni.

Këta dy tregues nuk tregojnë – dhe kjo është shumë e rëndësishme – domosdoshmërisht korrupsion, por së bashku e ulin gabimin e matjes. Pra, kur bëjmë një përlogaritje, kur vlerësojmë rreziqet e korrupsionit, atëherë këta së bashku janë më të besueshëm sesa secili veçmas. Mund të kthehem edhe te shpalljet për periudha të shkurtra; mbani mend, shpallja për shumë pak ditë është diçka që mund t'i japë një avantazh të padrejtë një kompanie me lidhje. Dhe në thelb mund të keni normat e parashikuara të paraqitjes së një oferte të vetme në anën e djathtë dhe periudhat aktuale të shpalljes ose të dorëzimit në anën e majtë.

Pra, në thelb ajo që keni janë periudha shumë të shkurtra shpalljeje, 30 deri në 48 ditë për kontratat me vlerë të lartë – besoj se këto janë të dhëna nga Portugalia – dhe keni një normë të tenderave me një ofertë të vetme rreth 6% mbi referencën, pra mbi mesataren kombëtare.

Dhe pastaj, kur kemi shpallje për periudha **shumë** të shkurtra, pra për më pak se 30 ditë – dhe kjo konsiderohet shumë e shkurtër sepse bëhet fjalë për kontrata me vlerë të lartë, si ndërtimi i autostradave e të ngjashme – atëherë norma e tenderave me një ofertë të vetme rritet ndjeshëm, duke shkuar **14% e mesatares kombëtare**, pra mbi referencën.

Në rregull, edhe këtu e njëjta logjikë. Atëherë, proceset janë disa dhe blerësi mund të zgjedhë – për sa kohë publikohet shpallja – dhe një rezultat që korrespondon me një interpretim korruptiv: vetëm një ofertë në një treg që normalisht duhet të jetë konkurrues.

Tani, sërish dua të theksoj: kjo **nuk është provë që vërteton se ka korrupsion**, por dy tregues së bashku – ose tre, katër – në të vërtetë e forcojnë interpretimin tonë të riskut të korrupsionit, më shumë sesa ndonjë interpretim tjetër i modeleve empirike të vëzhguara.

Parajsat fiskale, sërish, ose kompanitë guaskë, ose strukturat e paqarta të pronësisë janë elemente ku mund të mendojmë për kombinimin e ofertimit të vetëm me kompani guaskë ose kompani të regjistruara në juridiksione sekrete. Dhe këtu shihni të dhëna nga e gjithë BE-ja, nga disa vite më parë. Norma e tenderave me një ofertë të vetme është më e lartë kur kemi një kompani të regjistruar në një parajsë fiskale, krahasuar me një kompani që **nuk** është e regjistruar në një parajsë fiskale.

Sërish, logjika është: një ofertë e vetme në një treg konkurrues, **plus** një faktor tjetër risku – këtë herë nuk ka të bëjë me riskun e ofertimit, por me riskun e furnizuesit. Së bashku, këto na japin një tregues më të fortë të riskut të korrupsionit.

Dhe pastaj treguesi i riskut të korrupsionit mund të ketë një sërë treguesish individuale të mbledhur së bashku në një rezultat të vetëm. Në këtë mënyrë mund të merrni një sinjal për nivelin e përgjithshëm të riskut, duke përdorur teknika të ndryshme: disa të lidhura me shpalljet, disa me llojin e procedurës, disa me rregullat e pikëzimit dhe mënyrën se si ato mund të keqpërdoren. Dhe, kur mbledhen së bashku, ato mund t'ju japin një pamje të përgjithshme dhe solide të riskut të korrupsionit.

Dhe nëse kthehemi tek e njëjta logjikë si më parë, duke parë perceptimet në nivel vendi për rrezikun e korrupsionit – treguesin **Worldwide Governance Indicator: Control of Corruption** – dhe këtë herë kombinimin e disa flamujve të kuq, jo vetëm paraqitjen e një oferte të vetme, kemi një përputhje edhe më të ngushtë midis asaj që mendojmë për korrupsionin në një vend, bazuar në sondazhe me ekspertë, biznesmenë e të tjerë, dhe të dhënave objektive, siç është treguesi i rrezikut të korrupsionit në prokurimin publik.
